

Андрій Богданович Гриняк

Київський регіональний центр
Національної академії правових наук України
Київ, Україна

Надія Василівна Міловська

Відділ дослідження проблем взаємодії держави
та громадянського суспільства
Київський регіональний центр
Національної академії правових наук України
Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ВІДМОВИ ВІД ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ

Анотація. У статті досліджено особливості здійснення права на спадкування шляхом відмови від прийняття спадщини та правових наслідків такої відмови, а також визначено основні напрями удосконалення цивільного законодавства України у сфері спадкових відносин з метою приведення його норм до вимог правової визначеності. У статті використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання, серед яких: порівняльно-правовий, філософський і функціональний методи, діалектичний і формально-юридичний методи пізнання, метод аналізу та синтезу. Встановлено, що на сьогоднішній день правова модель регулювання спадкових відносин зазнає суттєвих перепон в частині її адаптації до сучасної судової та нотаріальної практики застосування спадкового законодавства в контексті здійснення права на спадкування. Обґрунтовано, що зміст права на спадкування розкривається через три основні правомочності, які породжують, змінюють або припиняють правовідносини окремого спадкоємця: прийняти спадщину, не прийняти спадщину, відмовитись від прийняття спадщини. При цьому кожна із зазначених правомочностей є правочином та індивідуальним актом, що здійснюється спадкоємцем особисто. Акцентовано увагу на необхідності розмежування відмови від прийняття спадщини та її неприйняття, що призводять до різних правових наслідків, оскільки у випадку неприйняття спадщини, особа має право за згодою інших спадкоємців, які прийняли спадщину, чи на підставі рішення суду про встановлення додаткового строку для прийняття спадщини, подати заяву про прийняття спадщини. Натомість спадкоємець, який заявив про відмову від прийняття спадщини і протягом установленого строку не відкликав свою заяву, втрачає право на спадкування. Зважаючи на те, що спадкування за заповітом та спадкування за законом – це різні, самостійні види спадкування, та беручи до уваги відмежування на законодавчому рівні відмови від прийняття спадщини за заповітом від відмови від прийняття спадщини за законом, встановлено, що у положеннях ст. 1275 ЦК України, поруч з можливістю відмови від прийняття спадщини за заповітом і подальшого спадкування за законом, має бути водночас відо-

бражено, що відмова спадкоємця від прийняття спадщини за законом не позбавляє його права на спадкування за заповітом, складеним на його користь, якщо про заповіт не було відомо при відмові. При цьому обґрунтовано, що наявність у спадкоємця права на спадкування за заповітом за умови відмови від спадкування за законом не потребує визнання такої відмови недійсною, адже у даному випадку підстави недійсності такої відмови відсутні. Оновлення відповідних положень Книги 6 ЦК України сприятиме єдності судової практики та однакового застосуванню спадкового законодавства у нотаріальній практиці.

Ключові слова: спадкування, відмова у прийнятті спадщини, неприйняття спадщини, правові наслідки, спадкодавець, спадкоємець, цивільне законодавство.

Andriy B. Hryniak

*Kyiv Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Nadiia V. Milovska

*Department for Research Problems of Interaction of State and Civil Society
Kyiv Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF LEGISLATIVE DEFINITION OF THE LEGAL CONSEQUENCES OF REFUSAL TO ACCEPT AN INHERITANCE

Abstract. *The article examines the features of exercising the right to inherit by refusing to accept an inheritance and the legal consequences of such a refusal, and also identifies the main directions for improving the civil legislation of Ukraine in the field of inheritance relations in order to bring its norms to the requirement of legal certainty. In the article it is used general scientific and special legal methods of scientific cognition, including: comparative legal, philosophical and functional methods, dialectical and formal legal methods of cognition, method of analysis and synthesis. It is established that today the legal model of regulation of inheritance relations is experiencing significant obstacles in terms of its adaptation to modern judicial and notarial practice of applying inheritance legislation in the context of exercising the right to inheritance. It is substantiated that the content of the right to inheritance is revealed through three main powers that generate, change or terminate the legal relationship of an individual heir: to accept an inheritance, not to accept an inheritance, to refuse to accept an inheritance. Moreover, each of these powers is a transaction and an individual act performed by the heir personally. Attention is focused on the need to distinguish between refusal to accept an inheritance and its non-acceptance, leading to different legal consequences, since in case of non-acceptance of an inheritance, a person has the right, with the consent of other heirs who accepted the inheritance, or on the basis of a court decision to establish an additional period for accepting an inheritance, to file declaration of inheritance. Instead, an heir who has declared a refusal to accept an inheritance and has not withdrawn his application within the prescribed*

period loses the right to inherit. In view of the fact that inheritance by will and inheritance by law are different, independent types of inheritance, and taking into account the delimitation at the legislative level of refusal to accept inheritance by will from refusal to accept inheritance by law, it is established that the provisions of Art. 1275 of the Civil Code of Ukraine, along with the possibility of refusal to accept an inheritance by will and subsequent inheritance by law, it should be simultaneously reflected that the heir's refusal to accept the inheritance by law does not deprive him of the right to inherit by will draw up in his favor, if the will does not was known at the time of refusal. At the same time, it is substantiated that the heir's right to inherit by will, provided that he refuses to inherit by law, does not require the recognition of such a refusal as invalid, because in this case there are no grounds for the invalidity of such a refusal. Updating the relevant provisions of Book 6 of the Civil Code of Ukraine will contribute to the unity of judicial practice and the uniform application of inheritance law in notarial practice.

Keywords: *inheritance, refusal to accept an inheritance, non-acceptance of an inheritance, legal consequences, testator, heir, civil legislation.*

ВСТУП

Спадкування являє собою комплекс самостійних, але водночас взаємопов'язаних між собою правовідносин, що виникають із факту відкриття спадщини (охорона спадкового майна, прийняття чи відмова від прийняття спадщини, виконання заповіту тощо) [1, с. 21]. Статтею 1216 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2] передбачено, що спадкування є переходом прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкоємець, у якого виникло право на спадкування, отримує право на його здійснення, яке передбачає способи його реалізації, поглиблюючи зв'язок між нормами матеріального та процесуального права, та відображає динаміку спадкових правовідносин. Водночас зміст права на спадкування розкривається через три основні правомочності, які породжують, змінюють або припиняють правовідносини окремого спадкоємця: прийняти спадщину, не прийняти спадщину, відмовитись від прийняття спадщини, виходячи з власних інтересів.

Відмова від прийняття спадщини виступає однією із форм здійснення спадкових прав, що не може існувати відокремлено від права на прийняття спадщини, адже особа, яка не має права прийняти спадщину, не може мати права і відмовитись від неї. Тому право на відмову від прийняття спадщини є кореспондуючим праву на прийняття спадщини. Свобода відмови від прийняття спадщини виявляється у виборі виду та способу такої відмови (на користь конкретного спадкоємця, або без зазначення такого). При цьому, зважаючи на те, що, зокрема, призначення спадкоємців і розподіл між ними спадкового майна відноситься до компетенції спадкодавця, право спадкоємця замінити себе іншою особою не повинно носити необмеженого характеру, що є цілком виправданим при встановленні меж здійснення права на відмову від прийняття спадщини. Така відмова тягне за собою ряд правових наслідків, передбачених законом, як для самого спадкоємця, який виключається з числа суб'єктів спадкового правовідношення,

так і для інших осіб, які внаслідок цього, навпаки, набувають право на вступ у спадщину, що залежать від виду спадкування, до якого закликався спадкоємець, який відмовився, а також виду відмови від прийняття спадщини.

ЦК України декларує широку правову свободу у сфері спадкового права, однак чинна правова модель зазнає суттєвих перепон в частині її адаптації до сучасної судової та нотаріальної практики застосування спадкового законодавства в контексті здійснення права на спадкування. Так, на сьогодні має місце відсутність єдиного підходу до розуміння правової природи права на відмову від прийняття спадщини, порядку, способу та форм його здійснення, відмінностей між правовими наслідками відмови від прийняття спадщини та неприйняттям спадщини. Крім цього, у практиці правозастосування у сфері спадкових правовідносин постає питання й щодо можливості застосування положень ч. 5 ст. 1275 ЦК України до випадків відмови спадкоємця від прийняття спадщини за законом та відповідно можливості спадкування ним за заповітом, складеним на його користь тощо. Вказані проблеми потребують детального розгляду та вироблення пропозицій щодо їх можливого вирішення, що стає надзвичайно важливим в сучасних умовах рекодифікації ЦК України.

Удосконалення національного законодавства у сфері спадкових правовідносин має здійснюватися з урахуванням тенденцій у законодавствах країн ЄС, міжнародно-правових актів та з'ясування доцільності запровадження до спадкового законодавства України окремих правових конструкцій та понять [3]. Крім цього, під час оновлення механізму правового регулювання спадкових відносин мають враховуватися й напрацювання Верховного Суду у справах про спадкування, адже одним з важливих завдань модернізації цивільного законодавства України є приведення його норм до вимог правової визначеності. Для того, щоб вітчизняне законодавство відповідало вимогам якості, його положення мають містити чіткі та однозначні формулювання, що сприятиме досягненню мети правового регулювання відповідних відносин, простому й зрозумілому сприйняттю правових норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про постійну увагу до питань спадкування як комплексу правовідносин, що виникають із факту відкриття спадщини. Питанням, пов'язаним зі здійсненням права на відмову від прийняття спадщини, присвятили праці такі науковці, як: Б. С. Антімонов, В. В. Васильченко, І. В. Жилінкова, Ю. О. Заїка, Л. В. Козловська, О. Є. Кухарев, В. В. Луць, О. П. Печенький, З. В. Ромовська, Є. О. Рябоконт, Н. О. Саніахметова, М. Ф. Солонько, О. О. Терехова, І. В. Федорич, С. Я. Фурса, Є. О. Харитонов, С. І. Шимон та інші. Вагому роль у розробленні теоретичних проблем здійснення та захисту спадкових прав відіграли присвячені як загальним, так і спеціальним аспектам цієї проблематики праці Л. М. Баранової, В. В. Бутневої, Є. В. Вавіліної, І. В. Венедіктової, О. В. Дзери, М. М. Дякович, М. О. Стефанчука, В. М. Коссака, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика, І. В. Спасиво-Фатєєвої, Я. М. Шевченко та інших. Разом із тим, подальшого наукового вивчення потребує питання правових

наслідків відмови від прийняття спадщини, тобто відмови від здійснення спадкоємцями своїх суб'єктивних прав.

Метою даного дослідження є визначення особливостей здійснення права на спадкування шляхом відмови від прийняття спадщини та правових наслідків такої відмови, а також формування відповідних рекомендацій щодо вдосконалення цивільного законодавства України у сфері спадкових відносин.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методика дослідження зумовлена її метою та полягає у визначенні особливостей здійснення права на відмову від прийняття спадщини та виробленні пропозицій щодо удосконалення законодавчого визначення правових наслідків такої відмови в контексті оновлення Цивільного кодексу України.

Для написання цієї статті правову базу склали Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV, Закон України «Про нотаріат» від 02 вересня 1993 року № 3425-XII [4], Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22 лютого 2012 року № 296/5 [5], інші нормативно-правові акти, а також Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 року № 7, Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» від 16 травня 2013 року № 24–753/0/4–13 тощо.

У статті використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання закономірностей структурування та функціонування інституту відмови від прийняття спадщини. Основним методом є порівняльно-правовий, який, будучи методом дослідження властивостей правових явищ, їх схожості та відмінності шляхом порівняння для встановлення тенденцій їх розвитку, дав змогу виявити та проаналізувати різні підходи до розуміння правової природи відмови від прийняття спадщини, виявити відмінності між правовими наслідками неприйняття спадщини та відмови від її прийняття. У свою чергу, філософський і функціональний методи, як загальнонаукові методи пізнання складних правових явищ та їх закономірностей у динамічному (діяльнісному) аспекті, що відображають універсальні зв'язки буття права, спрямовують напрям і формують спосіб функціонування самого пізнавального процесу, надали змогу окреслити передумови для розробки ефективного механізму правового регулювання спадкових відносин в контексті відмови від прийняття спадщини.

Діалектичний метод пізнання, заснований на винятковому пізнавальному потенціалі категорій діалектики, що є універсальними логічними формами мислення, в яких відображені ті загальні властивості, відношення і зв'язки, які існують в об'єктивній реальності, супроводжував увесь процес наукового дослідження і дав змогу в умовах модернізації цивільного законодавства України розглянути тенденції розвитку та удосконалення правового регулювання спадкових право-

відносин у контексті здійснення права на відмову від прийняття спадщини, а також чіткого та однозначного визначення правових наслідків такої відмови. Категорії діалектики є аксіоматичними підвалинами будь-якого наукового світогляду та мають слугувати теоретичним фундаментом і понятійним каркасом наукового дослідження. Так, використання діалектичного методу пізнання надало можливість визначити сутність та особливості окремих видів, способів та форм відмови від прийняття спадщини. У свою чергу, формально-юридичний метод, проявом якого є аналіз джерел права, формальної визначеності права, порядку систематизації нормативного матеріалу та правил юридичної техніки, застосовано під час аналізу судової та нотаріальної практики у сфері спадкових відносин щодо конкретних правових наслідків відмови від прийняття спадщини.

Серед інших методів дослідження наведеної проблематики використовувався метод аналізу та синтезу, змістом якого є як розподілення предмета дослідження на складові частини (сторони, ознаки, властивості, відношення тощо) з метою їх детального і всебічного вивчення, так і об'єднання раніше розподілених частин предмета дослідження в єдине ціле. За допомогою методу аналізу та синтезу, які взаємно передбачають і обумовлюють один одного, досліджено теоретичні підходи та практику застосування відповідних положень Цивільного кодексу України з метою підвищення ефективності правового регулювання інституту відмови від прийняття спадщини та юридичної визначеності її правових наслідків. Представлені наукові ідеї авторів включають в себе цільовий, методологічний, змістовний, організаційно-правовий та результативний компоненти.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

2.1 Право на прийняття спадщини в механізмі спадкових правовідносин

Для спадкування за заповітом і за законом потрібна ціла низка передбачених законом юридичних фактів. Так, підставою виникнення спадкування за заповітом є юридичний склад – складання заповіту, смерть спадкодавця, відкриття спадщини, прийняття спадщини. Осіб, які закликаються до спадкування в цьому випадку, визначає у своєму заповіті спадкодавець. У свою чергу, для спадкування за законом потрібні: наявність певного ступеня споріднення зі спадкодавцем або перебування на його утриманні протягом визначеного законом строку (тобто особа повинна входити в коло спадкоємців за законом); факт смерті спадкодавця; прийняття спадщини.

Право на прийняття спадщини є суб'єктивним цивільним правом, яке розкривається через наявність вибору спадкоємця – прийняти спадщину чи відмовитися від її прийняття. Так, відповідно до ст. 1268 ЦК України, спадкоємець за заповітом чи за законом має право прийняти спадщину або не прийняти її. Прийняття спадщини – це вчинення спадкоємцем дій, які виражають його волю на отримання спадщини [6, с. 69]. Таким чином, спадкоємець засвідчує свою згоду на вступ у всі правовідносини спадкодавця, які в сукупності становлять собою

спадщину [7, с. 113]. При цьому прийняття спадщини вимагає наявності деяких умов, а саме: здійснення спадкоємцем відповідного права повинно бути вільним та на власний розсуд, без фізичного чи психічного тиску з боку інших спадкоємців, направленим на набуття спадщини в цілому, оскільки часткове прийняття спадщини не допускається; прийняття спадщини або відмова від її прийняття повинні бути здійснені в установленому законом порядку та в установленій законом строк.

Відповідно до ст. 1270 ЦК України для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття. Якщо ж строк, що залишився, менший як три місяці, він продовжується до трьох місяців.

Спадкоємець, який протягом встановленого законодавцем строку, не подав заяву про прийняття спадщини, вважається таким, що не прийняв її. Водночас, спадкоємець, який пропустив строк прийняття спадщини, може, по-перше, подати заяву нотаріусу про прийняття спадщини, за умови письмової згоди всіх спадкоємців, які прийняли спадщину, а по-друге, подати позов до суду для встановлення йому додаткового строку для прийняття спадщини. Причому суд може встановити додатковий строк лише за умови визнання у спадкоємця, який пропустив встановлений строк, об'єктивних, непереборних, істотних обставин (Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 року № 7 [8]). Важливо зазначити, що не є підставою для встановлення додаткового строку на прийняття спадщини необізнаність спадкоємця про смерть спадкодавця. Так, у постановях від 11 листопада 2020 року по справі № 750/262/20 [9], від 13 грудня 2018 року по справі № 459/295/16-ц [10] та від 11 липня 2018 року по справі № 381/4482/16-ц [11] Верховний Суд вказав на те, що за відсутності у спадкоємця перешкод для подання заяви, якщо він не скористався правом на прийняття спадщини через відсутність інформації про смерть спадкодавця, – правові підстави для визначення додаткового строку для прийняття спадщини відсутні. Таким чином, саме по собі незнання про смерть спадкодавця, без встановлення інших об'єктивних, непереборних, істотних обставин щодо прийняття спадщини, не свідчить про поважність причин пропуску зазначеного строку.

Прийняття спадщини відбувається шляхом активного чи пасивного спадкування. Шляхом пасивного спадкування відбувається прийняття спадщини спадкоємцем без спеціального волевиявлення. Так, відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом шестимісячного строку він не заявив про відмову від неї. Однак така правова пре-

зумпція може бути спростована самим спадкоємцем внаслідок подання заяви про відмову від прийняття спадщини. Крім того, презумпція прийняття спадщини може спростовуватися й іншою стороною шляхом заперечення факту спільного постійного проживання спадкоємця із спадкодавцем саме на час відкриття спадщини [12, с. 36]. У свою чергу, активне спадкування передбачає подання заяви про прийняття спадщини. Так, спадкоємець, який не проживав постійно із спадкодавцем на час відкриття спадщини, але бажає прийняти спадщину, повинен подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини (ч. 1 ст. 1269 ЦК України).

2.2 Правова природа відмови від прийняття спадщини та її види

Диспозитивність у спадковому праві забезпечує спадкоємцям за законом і за заповітом правову можливість не тільки прийняти спадщину чи не прийняти її, але й право на відмову від прийняття спадщини [13, с. 46]. Так, відповідно до ст. 1273 ЦК України, спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитися від прийняття спадщини протягом строку у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини, тобто з дня смерті особи або з дня, з якого вона оголошується померлою. При цьому фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника і органу опіки та піклування. У свою чергу, неповнолітня особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років може відмовитися від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування. Батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування.

Доцільність відмови від прийняття спадщини може залежати від конкретної життєвої ситуації, як то: небажання успадковувати майнові зобов'язання, що значно перевищують вартість залишеного спадкодавцем майна та грошових коштів; оптимізація оподаткування спадщини (як відомо, спадкоємці першої черги звільнені від оподаткування спадщини) тощо. При цьому, зважаючи на те, що життєві обставини можуть змінюватися, особа, яка відмовляється від спадщини, може відкликати свою заяву в межах загального строку прийняття спадщини та скористатися усіма правами спадкоємця, що передбачені законом.

Відмова від прийняття спадщини виступає однією із форм здійснення спадкових прав. Водночас слід зауважити, що право на відмову від прийняття спадщини не може існувати відокремлено від права на прийняття спадщини. Особа, яка не має права прийняти спадщину, не може мати права і відмовитись від неї. Тому право на відмову від прийняття спадщини є завжди кореспондуючим праву на прийняття спадщини.

Як впливає із норми ст. 1273 ЦК України, суб'єктивне цивільне право на відмову від прийняття спадщини існує у спадкоємця за заповітом і у спадкоємця за законом окремо. Ситуація не змінюється, якщо право на спадкування за запо-

вітом і за законом виникає у одного і того самого спадкоємця. Таким чином, разом з правом спадкоємця на прийняття спадщини у момент її відкриття виникає й право відмови від спадщини як за законом, так і за заповітом. Так, як відзначається в юридичній літературі, як і від будь-якого іншого майнового права, від права на спадкування можливо зречення, однак лише до здійснення цього права, тому що, із його здійсненням, воно, власне, вже припиняється і місце займають ті права, які в сукупності становлять спадщину [14, с. 222].

Відмова від прийняття спадщини за своєю правовою природою є одностороннім правочином, тому до цієї відмови застосовуються усі передбачені ЦК України вимоги до правочинів, у тому числі, щодо умов їх дійсності, визначені загальними положеннями ЦК України, з урахуванням спеціальних приписів, що містяться у Книзі 6 ЦК України.

Деякі вчені розглядають неприйняття спадщини як спосіб відмови від її прийняття [15, с. 146; 16, с. 93]. Однак відмову від прийняття спадщини слід відмежовувати від її неприйняття, які відрізняються за вольовою спрямованістю та їх правовими наслідками. Відмовитися від прийняття спадщини може лише та особа, яка усвідомлено не бажає набувати статусу правонаступника померлого. Спадкоємець, який не здійснив своє право на прийняття спадщини, може навіть не знати про смерть спадкодавця. У такому разі особа не відмовляється від свого суб'єктивного права, а лише не реалізує його, тобто має місце стан правової невизначеності, а не втрата суб'єктивного права, оскільки спадкоємець, який не прийняв спадщину, може заявити про свої права [13, с. 48]. Натомість спадкоємець, який заявив про відмову від спадщини і протягом установленого строку не відкликав свою заяву, втрачає право на спадкування.

Відмова від прийняття спадщини може бути відкликана протягом строку, встановленого для її прийняття, а також визнана судом недійсною з підстав, встановлених статтями 225, 229–231 і 233 ЦК України. Крім цього, не допускається прийняття або відмова від прийняття спадщини з умовою чи з застереженням. Заява про відмову від прийняття спадщини подається спадкоємцем нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини.

У науковій літературі здійснюється класифікація відмови від прийняття спадщини на первинну відмову, якій не передувало прийняття спадщини, та вторинну, тобто відмову, здійснену після прийняття спадщини, але в межах встановленого законом шестимісячного строку [17, с. 104]. Крім цього, відмова від прийняття спадщини може бути як на користь іншого спадкоємця, так і безадресною.

Безадресна відмова не передбачає зазначення конкретної особи, на користь якої вона зроблена. У свою чергу, при закріпленні у ЦК України права спадкоємця на адресну відмову від прийняття спадщини, законодавець по різному за критерієм виду спадкування визначає коло осіб, на користь яких може бути здійснено адресну відмову від прийняття спадщини. Так, згідно з ч. 1, 2 ст. 1274 ЦК

України, спадкоємець за заповітом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом, а спадкоємець за законом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь будь-якого із спадкоємців за законом незалежно від черги. Водночас, якщо заповіт складений на користь однієї особи, то відмова спадкоємця від спадщини може бути лише безадресною. В такому випадку постає питання щодо розподілення спадщини між іншими спадкоємцями. Відповідь на це питання можна знайти у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» [8], відповідно до п. 5 якої, в разі наявності заповіту на все майно та відмови від прийняття спадщини спадкоємцем за заповітом, право на спадкування одержують спадкоємці за законом. Однак, у зв'язку із відсутністю відповідного положення у чинному законодавстві України, вбачається доцільним передбачення в ЦК України норми аналогічного змісту, яка б чітко й однозначно врегулювала б відносини у даній сфері.

Відмова на користь інших спадкоємців змінює коло закликаних до спадкування осіб. У даному випадку необхідно звернути увагу на те, що на законодавчому рівні визначено осіб на чию користь може бути здійснена така відмова (ст. 1274 ЦК України). Встановлення меж здійснення права на відмову від спадщини обґрунтовується у науковій літературі тим, що призначення спадкоємців і розподіл між ними спадкового майна відноситься цілком до компетенції спадкодавця, а тому право спадкоємця замінити себе іншою особою не повинно носити необмеженого характеру. Такий підхід у найбільшій мірі може забезпечити здійснення волі спадкодавця [18, с. 201].

Слід також враховувати, що незалежно від наявності заповіту до процедури спадкування мають залучатись також і спадкоємці з правом на обов'язкову частку в спадщині. Проте, у нормах ЦК України про відмову від прийняття спадщини не вказується, чи може спадкоємець, який успадковує обов'язкову частку, відмовитися від неї, що є досить важливим і потребує законодавчого врегулювання. На нашу думку, спадкоємець, який успадковує обов'язкову частку, не може відмовитися від неї на користь інших спадкоємців, оскільки його право є виключно особистим. Так, зважаючи, що право на обов'язкову частку в спадщині зумовлене неповноліттям чи непрацездатністю особи, – відмова від нього буде суперечити основному його призначенню – забезпечення захисту уразливих категорій спадкоємців.

Від видів відмови від прийняття спадщини слід відрізнити способи такої відмови, незважаючи на ототожнення цих понять у правовій доктрині. Так, спосіб відмови від прийняття спадщини втілюється у ті дії, які вочевидь висловлюють небажання особи бути правонаступником спадкодавця, тоді як вид відмови визначає правову спрямованість таких дій [13, с. 49]. Відмова від прийняття може здійснюватися двома способами, а саме поданням відповідної заяви та відкликанням заяви про прийняття спадщини. При цьому неприйняття спадщини не є способом відмовитися від її прийняття.

Прийняття спадщини і відмова від її прийняття можуть мати місце щодо всього спадкового майна. Даним положенням засвідчується універсальність спадкування, яке проявляється в тому, що права та обов'язки переходять як єдине ціле та в усій сукупності. Тому спадкоємець, який відмовився від частини спадщини, вважається таким, що відмовився від усієї спадщини [19, с. 206]. Таким чином, у зв'язку з положеннями чинного законодавства про безумовність та беззастережність відмови від прийняття спадщини (ч. 5 ст. 1273 ЦКУ), відмова від її прийняття відбувається у сукупності всіх прав та обов'язків, що складають спадщину. Такий підхід поширюється як на спадкування за заповітом, так й на спадкування за законом.

Цивільний кодекс України у ст. 1273 встановлює, що відмовитись від спадщини можна протягом строку встановленого для прийняття спадщини. Проте, якщо у випадку пропущення строку для прийняття спадщини він може бути продовжений (ч. 2 ст. 1270 ЦК України) чи визначений судом (ч. 3 ст. 1273 ЦК України), то у цілях відмови від прийняття спадщини продовження чи визначення такого строку законодавством не передбачено. У зв'язку з цим, вбачається, що можливість встановлення додаткового строку на подання заяви про відмову від спадщини повинна знайти відповідне відображення у ЦК України, що також узгоджується із Концепцією оновлення Цивільного кодексу України [20; 21], в якій передбачається удосконалення Книги 6 ЦК України, зокрема, в контексті здійснення спадкових прав (прийняття спадщини та відмови від її прийняття), обчислення строків для прийняття спадщини, підвищення рівня диспозитивності в регулюванні спадкових відносин.

2.3 Правові наслідки відмови від прийняття спадщини

Відмова від прийняття спадщини тягне за собою ряд важливих правових наслідків, передбачених законом, як для самого спадкоємця, який виключається з числа суб'єктів спадкового правовідношення, так і для інших осіб, які внаслідок цього, навпаки, набувають право на вступ у спадщину.

Юридичні наслідки відмови від прийняття спадщини є неоднаковими і залежать від виду спадкування, до якого закликався спадкоємець, який відмовився, а також від виду відмови від прийняття спадщини. Так, у відповідності до ст. 1275 ЦК України, при відмові від прийняття спадщини без зазначення особи, на користь якої здійснюється відмова, частка спадкоємця, який мав право на прийняття спадщини за заповітом, переходить виключно до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними порівну. Це відбувається незалежно від того, чи охоплено заповітом усе спадкове майно або лише його частину. Водночас частка спадкоємця, який мав право на прийняття спадщини за законом, переходить до спадкоємців за законом тієї черги, що заликана до спадкування, і розподіляється між ними порівну. Спадкоємці кожної з наступних черг закликаються до спадкування у разі неприйняття спадщини спадкоємцями попередньої черги.

У разі відмови від прийняття спадщини спадкоємцем, спадкова частка якого була обтяжена обов'язком щодо виконання заповідального відказу, цей обов'язок переходить до інших спадкоємців за заповітом, які одержали його частку. Якщо ж спадкова частка спадкоємця, на якого було покладено заповідальний відказ, перейшла до спадкоємців за законом, обов'язок щодо виконання відказу до них не переходить.

При адресній відмові від прийняття спадщини, у відповідності до ст. 1274 ЦК України, частка у спадщині спадкоємця, який відмовився, переходить лише до конкретної особи. У такому разі вищевикладені правила ст. 1275 ЦК України щодо юридичної долі відмови без зазначення особи, на користь якої вона зроблена, не застосовуються. Аналогічне правило діє й у випадках, коли спадкодавець в заповіті підпризначив спадкоємця (ст. 1244 ЦК України).

На практиці нерідко трапляються випадки призначення у заповіті спадкоємцем особи, яка водночас є пов'язаною із заповідачем зв'язками спорідненості, шлюбу, проживання однією сім'єю або утримання, а відтак, входить до однієї з черг спадкоємців за законом. З метою захисту спадкових прав цієї особи ЦК України у ч. 5 ст. 1275 закріпив правило про те, що у разі закликання до спадкування однієї і тієї ж особи одночасно за заповітом і за законом, сама лише її відмова від прийняття спадщини за заповітом не позбавляє її можливості прийняти спадщину на іншій підставі – за законом. Водночас важливим є питання про те, чи можлива зворотна описаній у ч. 5 ст. 1275 ЦК України ситуація, тобто відмова від прийняття спадщини спадкоємцем за законом із збереженням права на спадкування за заповітом, складеним на його користь. Дане питання на сьогодні не врегульоване на законодавчому рівні, що зумовлює неоднозначність правозастосовної практики.

Слід зазначити, що у наведених випадках щодо відмови від прийняття спадщини мова йде про спадкування за однією з підстав, визначених ЦК України – за заповітом або за законом. Спадкування за заповітом та за законом законодавець розглядає як хоча й тісно пов'язані між собою, але все ж окремі види спадкування (ст. 1217 ЦК України). У зв'язку з цим, не випадково у ч. 1 ст. 1273 ЦК України зазначено, що спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитись від прийняття спадщини. Тобто суб'єктивне цивільне право на відмову від прийняття спадщини існує у спадкоємця за заповітом і у спадкоємця за законом окремо. Ситуація не змінюється, якщо право на спадкування за заповітом і за законом виникає у одного і того ж спадкоємця, що підтверджується ч. 5 ст. 1275 ЦК України, відповідно до якої відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом. Відповідно, спадкоємець також має право, відмовившись від спадкування за законом, спадкувати за заповітом, якщо, скажімо, про заповіт не було відомо при відмові від прийняття спадщини за законом, оскільки спадкування за заповітом засновується на чіткому волевиявленні спадкодавця, що має перевагу над спадкуванням за законом (ст. 1223

ЦК України) і свобода якого не може бути обмежена, крім випадку спадкування за обов'язковою часткою на підставі ст. 1241 ЦК України.

Так, заповідач при складенні заповіту наділений численними правами, зокрема, правом не повідомляти про факт складення заповіту, про зміст заповіту, про те, чи вносив він зміни до нього, чи скасував і склав новий заповіт, разом із цим заповідач не обмежений у праві поширювати таку інформацію за своїм бажанням. Приймаючи до уваги вказані фактори, закон охороняє таємницю заповіту, яка полягає в тому, що визначені законом особи позбавлені права до відкриття спадщини розголошувати відомості про: 1) факт складання заповіту; 2) зміст заповіту; 3) скасування або зміну заповіту. У даному контексті слід вказати на те, що у судовій практиці факт обізнаності/необізнаності спадкоємця про наявність заповіту та його зміст приймається до уваги при оцінці динаміки спадкових правовідносин, фактів, що входять до предмета доказування у справах про спадкування. Так, у постанові Верховного Суду від 26 червня 2019 року у справі № 565/1145/17 [22] зазначено, що необізнаність спадкоємця про наявність заповіту є поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини. Водночас факт необізнаності спадкоємця про наявність заповіту та його зміст слід враховувати й при оцінці відмови від прийняття спадщини, вчиненої за обставин такої необізнаності. Тобто, зважаючи на необізнаність спадкоємця про існування заповіту на момент подання заяви про відмову від прийняття спадщини за законом, спадкоємець не позбавляється права на спадкування за заповітом.

Спадкоємець, на користь якого відкрилася спадщина одночасно і за заповітом і за законом, має право прийняти її за однією з цих підстав і не позбавлений права відмовитись від її прийняття за іншою підставою. Водночас слід наголосити на тому, що наведене стосується лише випадків відмови від прийняття спадщини шляхом подання заяви до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини і не поширюється на випадки неприйняття спадщини, тобто нездійснення жодних дій, спрямованих на прийняття спадщини спадкоємцем (ст. 1269 ЦК України), який не проживав постійно спільно зі спадкодавцем на час відкриття спадщини (ч. 3 ст. 1268 ЦК України).

Таким чином, беручи до уваги відмежування на законодавчому рівні відмови від прийняття спадщини за заповітом і відмови від прийняття спадщини за законом, зважаючи на те, що спадкування за заповітом та спадкування за законом – це різні, самостійні види спадкування, у положеннях ст. 1275 ЦК України, поруч з можливістю відмови від прийняття спадщини за заповітом і подальшого спадкування за законом, має бути водночас відображено, що відмова спадкоємця від прийняття спадщини за законом не позбавляє його права на спадкування за заповітом, складеним на його користь, якщо про заповіт не було відомо при відмові від прийняття спадщини за законом. Тобто ст. 1275 ЦК України з урахуванням пріоритету спадкування за заповітом, яке засновується на чіткому волевиявленні спадкодавця, і свобода якого не може бути обмежена, крім випадку спадкування

за обов'язковою часткою на підставі ст. 1241 ЦК України, має бути розрахована, як на ситуації відмови від прийняття спадщини за заповітом, так і за законом.

Важливо також зазначити, що наявність у спадкоємця права на спадкування за заповітом за умови відмови від спадкування за законом не потребує визнання такої відмови недійсною. Так, ч. 5 ст. 1274 ЦК України встановлено, що відмова від прийняття спадщини може бути визнана судом недійсною з підстав, встановлених статтями 225, 229–231 і 233 ЦК України. Зокрема, відповідно до ст. 229 ЦК України, якщо особа, яка вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним. При цьому істотне значення має помилка щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей майна, які значно знижують його цінність або можливість використання за цільовим призначенням. Помилка щодо мотивів правочину не має істотного значення, крім випадків, встановлених законом. Правочин також визнається судом недійсним, якщо одна із сторін правочину навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення (ч. 1 ст. 229 ЦК України). При цьому обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування. У свою чергу, ст. 231 ЦК України передбачено, що правочин, вчинений особою проти її справжньої волі внаслідок застосування до неї фізичного чи психічного тиску з боку другої сторони або з боку іншої особи, визнається судом недійсним. Водночас, правочин, який вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на край не вигідних умовах, може бути визнаний судом недійсним незалежно від того, хто був ініціатором такого правочину (ст. 233 ЦК України).

У даному контексті слід вказати на те, що незначні, формальні порушення процедури посвідчення заповітів (описки, помилки або неточності, які самі по собі не суперечать правилам вчинення правочину чи формі правочину), а також несвоєчасне внесення відомостей про заповіт до Спадкового реєстру, не можуть визнаватися підставою для недійсності цього правочину, якщо судом встановлено, що вони не впливають на вільне волевиявлення заповідача (Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» від 16 травня 2013 року № 24–753/0/4-13) [23]. Тобто, для захисту прав спадкоємця у випадку відмови від прийняття спадщини за законом та спадкування за заповітом, не є доцільним пред'явлення позову про визнання відмови від прийняття спадщини за законом недійсною, адже за описаних обставин, підстави недійсності такої відмови відсутні.

ВИСНОВКИ

Відмова від прийняття спадщини, як і її прийняття, є одностороннім правочином, що обумовлений волевиявленням спадкоємця щодо спадщини та здійснюється

шляхом вчинення передбачених законом дій, спрямованих на виникнення конкретного юридичного наслідку (прийняття спадщини чи відмови від неї). Відмова від прийняття спадщини може бути реалізована лише через активну поведінку спадкоємця шляхом подання відповідної заяви. Пасивна поведінка суб'єкта буде свідчити не про відмову від здійснення права на спадкування, а про його нездійснення.

Відмова від прийняття спадщини і її неприйняття призводять до різних правових наслідків. У випадку неприйняття спадщини, особа має право за згодою інших спадкоємців, які прийняли спадщину, чи на підставі рішення суду про встановлення додаткового строку для прийняття спадщини, подати заяву про прийняття спадщини. Натомість спадкоємець, який заявив про відмову від прийняття спадщини і протягом установленого строку не відкликав свою заяву, втрачає право на спадкування.

У світлі сучасних тенденцій модернізації вітчизняного цивільного законодавства, що відкриває перспективи для якісного оновлення правового регулювання й спадкових відносин, особливої актуальності набуває дотримання принципу правової визначеності, що сприятиме досягненню мети правового регулювання відповідних відносин, простому й зрозумілому сприйняттю правових норм. Так, беручи до уваги відмежування на законодавчому рівні відмови від прийняття спадщини за заповітом і відмови від прийняття спадщини за законом, зважаючи на те, що спадкування за заповітом та спадкування за законом – це різні, самостійні види спадкування, у положеннях ст. 1275 ЦК України, поруч з можливістю відмови від прийняття спадщини за заповітом і подальшого спадкування за законом, має бути водночас відображено, що відмова спадкоємця від прийняття спадщини за законом не позбавляє його права на спадкування за заповітом, складеним на його користь, якщо про заповіт не було відомо при відмові від прийняття спадщини за законом. Тобто ст. 1275 ЦК України з урахуванням пріоритету спадкування за заповітом, яке засновується на чіткому волевиявленні спадкодавця, і свобода якого не може бути обмежена, крім випадку спадкування за обов'язковою часткою на підставі ст. 1241 ЦК України, має бути розрахована, як на ситуації відмови від прийняття спадщини за заповітом, так і за законом. Оновлення відповідних положень Книги 6 ЦК України сприятиме єдності судової практики та однакового застосування спадкового законодавства у нотаріальній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток : монографія. 2-е вид. Київ : КНТ, 2007. 288 с.
- [2] Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.02.2022).
- [3] Tatsiy V. Re-codification of the Civil Law of Ukraine: On the Way to European Integration. *Global Journal of Comparative Law*. 2021. Vol. 10. Iss. 1–2. P. 1–4.

- [4] Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 15.02.2022).
- [5] Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE20595> (дата звернення: 15.02.2022).
- [6] Rute P. What goes around comes around? Enhancing inter individual solidarity through Inheritance Law). *Oñati Socio-Legal Series*. 2022. Vol. 12. Iss.1. P. 61–85.
- [7] Adhi Y. P., Triyono T., Muhyidin M. Questioning the Customary Inheritance Law after Law No. 3 of 2006 about Religious Jurisdiction. *Indonesian Journal of Advocacy and Legal Services*. 2021. Vol. 3, No. 1. P. 111–122.
- [8] Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 № 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_0007700-08#Text (дата звернення: 15.02.2022).
- [9] Постанова Верховного Суду у складі судової палати Касаційного цивільного суду від 11.11.2020 (справа № 750/262/20). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/92973608> (дата звернення: 15.02.2022).
- [10] Постанова Верховного Суду у складі судової палати Касаційного цивільного суду від 13.12.2018 (справа № 459/295/16-ц). URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/78589231?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення: 15.02.2022).
- [11] Постанова Верховного Суду у складі судової палати Касаційного цивільного суду від 11.07.2018 (справа № 381/4482/16-ц). URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/75528582?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення: 15.02.2022).
- [12] Кухарев О. Є. Окремі питання прийняття спадщини шляхом постійного проживання разом зі спадкодавцем. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 6 (90). С. 34–40.
- [13] Кухарев А. Е. К вопросу о способах отказа от принятия наследства в наследственном праве Украины. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. Vol. 2. С. 46–51.
- [14] Riabokon, I., Fursa, Y., Tsybulska, O., Goncharova, A., Kryzhevskaya, O. The concept of non-contractual obligations in inheritance law: international legal experience. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10. No. 45. P. 221–229.
- [15] Орлов І. П. Правочини в сфері спадкового права: загальні положення : монографія. Харків : Діа плюс, 2013. 248 с.
- [16] Фомічова Н. В. Гарантії здійснення права на відмову від прийняття спадщини за Цивільним кодексом України. *Часопис цивілістики*. 2014. Вип. 17. С. 92–96.
- [17] Федорич І. Я. Здійснення права на спадкування за цивільним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2018. 236 с.
- [18] Cottier, Michelle. Adapting Inheritance Law to Changing Social Realities: Questions of Methodology from a Comparative Perspective. *Oñati Socio-Legal Series*. 2014. Vol. 4, No. 2. P. 196–221.
- [19] Svitlana S. Bychkova, Nataliia V. Bilianska, and Tetiana R. Fedosieieva. *Implementation of the Right to Inheritance: Problems of Theory and Practice. Global Journal of Comparative Law*. 2021. Vol. 10. Iss. 1–2. P. 203–220.
- [20] Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Вид. дім «АртЕк», 2020. 128 с.
- [21] Nataliia S. Kuznietsova, Oleksandr V. Petryshyn, Denys S. Pylypenko. The Civil Code of Ukraine – A Reliable Regulator of Civil Relations in Civil Society. *Global Journal of Comparative Law*. 2021. Vol. 10. Iss. 1–2. P. 5–15.

- [22] Постанова Верховного Суду у складі судової палати Касаційного цивільного суду від 26.06.2019 (справа № 565/1145/17). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/82669288> (дата звернення: 15.02.2022).
- [23] Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24–753/0/4–13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text> (дата звернення: 15.02.2022).

REFERENCES

- [1] Zaika, Iu. O. (2007). Inheritance law in Ukraine: formation and development: monograph. 2nd view. Kiew : KNT.
- [2] Civil Code of Ukraine. (2003, January). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425–12#Text>. (last accessed: 15.02.2022).
- [3] VasyI, Tatsiy (2021). Re-codification of the Civil Law of Ukraine: On the Way to European Integration. *Global Journal of Comparative Law*, 10 (1-2), 1–4.
- [4] On Notaries: Law of Ukraine. (1993, September). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425–12#Text> (last accessed: 15.02.2022).
- [5] On approval of the Procedure for notarial acts by notaries of Ukraine: order of the Ministry of Justice of Ukraine. (2012, February) Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/RE20595> (last accessed: 15.02.2022).
- [6] Rute, Pedro. (2022). What goes around comes around? Enhancing inter individual solidarity through Inheritance Law). *Oñati Socio-Legal Series*, 12 (1), 61–85.
- [7] Adhi, Y. P., Triyono, T., & Muhyidin, M. (2021). Questioning the Customary Inheritance Law after Law No. 3 of 2006 about Religious Jurisdiction. *Indonesian Journal of Advocacy and Legal Services*, 3 (1), 111–122.
- [8] On Judicial Practice in Inheritance Cases: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine. (2008, May). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v 0007700–08 # Text> (last accessed: 15.02.2022).
- [9] Resolution of the Supreme Court in the Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation. (2020, November). Case № 750/262/20. Retrieved from <https://verdictum.ligazakon.net/document/92973608> (last accessed: 15.02.2022).
- [10] Resolution of the Supreme Court in the Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation. (2018, December). Case № 459/295/16-ts. Retrieved from https://verdictum.ligazakon.net/document/78589231?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (last accessed: 15.02.2022).
- [11] Resolution of the Supreme Court in the Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation. (2018, July). Case № 381/4482/16-ts. Retrieved from https://verdictum.ligazakon.net/document/75528582?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (last accessed: 15.02.2022).
- [12] Kukharev, O. E. (2016). Some issues of inheritance by permanent residence with the testator. *A small encyclopedia of notaries*, 6 (90), 34–40.
- [13] Kukharev, A. E. (2019). To the question of the ways of refusal to accept inheritance in the inheritance law of Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2, 46–51.
- [14] Riabokon, I., Fursa, Y., Tsybul'ska, O., Goncharova, A., & Kryzhev'ska, O. (2021). The concept of non-contractual obligations in inheritance law: international legal experience. *Amazonia Investiga*, 10 (45), 221–229.

- [15] Orlov, I. P. (2013). Deeds in the field of inheritance law: general provisions: monograph. Kharkiv: Disa Plus.
- [16] Fomichova, N. V. (2014). Guarantees of exercising the right to refuse to accept the inheritance under the Civil Code of Ukraine. *Journal of civil law*, 17, 92–96.
- [17] Fedorych, I. Ia. (2018). *Realization of the right to inheritance according to the civil legislation of Ukraine* (thesis PhD in Law, Lviv, Ukraine).
- [18] Cottier, Michelle. (2014). Adapting Inheritance Law to Changing Social Realities: Questions of Methodology from a Comparative Perspective. *Oñati Socio-Legal Series*, 4 (2), 196–221.
- [19] Svitlana, S. Bychkova, Nataliia, V. Bilianska, & Tetiana, R. Fedosieieva. (2021). Implementation of the Right to Inheritance: Problems of Theory and Practice. *Global Journal of Comparative Law*, 10 (1-2), 203–220.
- [20] The concept of updating the Civil Code of Ukraine. (2020). Kyiv: ArtEk Publishing House.
- [21] Nataliia, S. Kuznietsova, Oleksandr V. Petryshyn, & Denys, S. Pylypenko. (2021). The Civil Code of Ukraine – A Reliable Regulator of Civil Relations in Civil Society. *Global Journal of Comparative Law*, 10 (1-2), 5–15.
- [22] Resolution of the Supreme Court in the Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation. (2019, June). Case № 565/1145/17. Retrieved from <https://verdictum.ligazakon.net/document/82669288> (last accessed: 15.02.2022).
- [23] On Judicial Practice of Civil Cases of Inheritance: Letter of the Supreme Specialized Court of Ukraine. №24–753/0/4–13. (2013, May). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text> (last accessed: 15.02.2022).

Андрій Богданович Гриняк

Доктор юридичних наук, професор

Член-кореспондент Національної академії правових наук України

Заступник директора Київського регіонального центру

Національна академія правових наук України з наукової роботи

01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна

Надія Василівна Міловська

Доктор юридичних наук, доцент

завідувач відділу дослідження проблем взаємодії

держави та громадянського суспільства

Київського регіонального центру

Національна академія правових наук України

01024, вул. Пилипа Орлика, 3, Київ, Україна

Andriy B. Hryniak

Doctor of Law, Professor

Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Deputy Director of the Kyiv Regional Center of the

National Academy of Legal Sciences of Ukraine for Research

01024, 3 Pylyp Orlyk Str., Kyiv, Ukraine

Nadiia V. Milovska

Doctor of Law, Docent

Head of the Department for Research Problems of
Interaction of State and Civil Society

Kyiv Regional Center of the National Academy of Law Sciences of Ukraine
01024, 3 Pylyp Orlyk Str., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Гриняк А. Б., Міловська Н. В. Удосконалення механізму законодавчого визначення правових наслідків відмови від прийняття спадщини. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. №2. С. 138–156.

Suggested Citation: Hryniak, A. B., & Milovska, N. V. (2022). Improvement of the legislative definition of the legal consequences of refusal to accept an inheritance. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(2), 138–156.

Стаття надійшла / Submitted: 16.05.2022

Доопрацьовано / Revised: 20.06.2022

Схвалено до друку / Accepted: 05.07.2022